

EIŽ PROGRAM DODJELE STIPENDIJA
POTPORA ZA ZNANSTVENO-ISTRAŽIVAČKI RAD

**DUHOVNA KOMPONENTA KAO SNAGA MIROVNOG
DJELOVANJA – PRIMJER I NASLJEĐE**

LJILJANE GEHRECKE

mr.sc. Šura Dumanić

Uvod

U doba rata i ratnih operacija glasovi mirovnih aktivistica i aktivista se potiskuju i prešućuju, ili se jednostavno niti ne čuju usred ratne buke i kanonada (što oružja, što mržnje, što propagande). Iskustvo nam govori da i nakon rata jedan poseban mûk, posebna šutnja i omalovažavanje, ali i neznanje, također nastoje prekriti mirovna djelovanja i njihove rezultate. O tome procesu svjedoči nestanak mnogih grupa i udruga građana s civilne scene Hrvatske tijekom prvog desetljeća 21. stoljeća, a to se posebno odnosi na mirovne doprinose i nastojanja žena. Ranija istraživanja potvrdila su uvide o društvenoj valorizaciji mirovnog rada na način da je evidentno kako mirovni rad (posebice žena) nije adekvatno cijenjen u društvu i da ne postoji kolektivno pamćenje o mirovnom radu i doprinosima. Jednako tako trud na mirovnom radu i pomirenju te uspostavi mira ostaje neiskorištena baština za buduće generacije koju je potrebno analizirati i učiniti dostupnom, tim više jer mladima i grupama koje se odluče djelovati u području mirovnog rada nedostaju – uzori. Uz pomoć uzora novi bi aktivisti lakše savladavali znanja specifična za primjenu nenasilja i promoviranje mira te ne bi svaka grupa morala učiti sve „iz početka“.¹ Stoga područje mirovnog rada predstavlja velik potencijal za istraživanje, pri čemu su očekivani rezultati osviještenost o značaju uzora i značaju simboličkog te važnosti uspješnih civilnih i osobnih inicijativa za mir općenito. Posebice je to važno za prijenos znanja na druge i na buduće mirovnjakinje i mirovnjake. Rad Ljiljane Gehrecke jedan je takav primjer, odnosno uzor, te ovo istraživanje o njezinu radu predstavlja doprinos valorizaciji mirovne scene i njezinoga rada napose.

Hipoteza je ovoga rada da primjena duhovnih vrijednosti (ili duhovnog pristupa) u mirovnom radu doprinosi boljoj rasprostranjenosti i kvaliteti rezultata istog, kao i njegovoj održivosti u zajednici. Stoga rezultati rada mirovnih aktivistica i aktivista koji se vode duhovnim pristupom ostaju zapamćeni i utiskuju se u rad sljedećih generacija. Na taj je način u Vukovaru nakon oružanog konflikta, rata 90-ih godina, djelovala Ljiljana Gehrecke, koja je u praktičnom radu na uspostavi mira i pomirenja u svojoj lokalnoj zajednici polazila od primjene humanističkih, općeobrazovnih te duhovnih (vjerskih, kršćanskih) vrijednosti i načela.

---

¹ Istraživanje provedeno 2017., Šura Dumanić, objavljeno u knjizi „Mogućnost mira – vukovarski poučak“, ShuraPublikacije, Opatija 2020.

Njezin ću rad stoga sagledati iz aspekta sinteze dviju komponenti nužnih za uspješan mirovni rad: 1. politike (djelatnosti) mira i 2. duhovne preobrazbe (poznate pod sintagmom „rad na sebi“, odnosno kao razvoj vlastite svijesti i razvoj svijesti zajednice).

U ovom članku istražujem njezin način rada, postignute rezultate i mirovnu baštinu koje je ostavila u nasljeđe lokalnoj zajednici. Valorizacija mirotvornog djelovanja Ljiljane Gehrecke može doprinijeti širenju njezine misije i osnaživanju mirovnih aktivista i cijele zajednice. Pri tome ću prikazati na koji način se to nasljeđe manifestira i koristi danas, koje spoznaje i vještine rada u zajednici opstaju, a koje se zaboravljaju tijekom vremena te što je potrebno sačuvati od zaborava i na koji načindalje primjenjivati.

Metodologija rada

U rekonstrukciji mirovnog rada Ljiljane Gehrecke primijenila sam:

- Feministički pristup
- Studiju slučaja
- Kvalitativno istraživanje²
- Analizu sadržaja (dokumenti iz arhiva EDVU, analiza tekstova dostupnih na mrežnim stranicama, govori dostupni na mrežnim stranicama)
- Dubinski intervju

Kako bih osvijetlila mirovni rad u lokalnoj zajednici, oslonila sam se osim toga na druga istraživanja i teorijske izvore.

Tko je Ljiljana Gehrecke

Vjerujemo ne samo u mogućnost suživota, već i u mogućnost istinskog zajedništva u Vukovaru (Ljiljana Gehrecke 10.12.2013.)³

---

² „Kvalitativno humano-ekološko istraživanje uvijek polazi od proučavanja pojedinačnog slučaja kako bi formuliralo hipoteze i opće teorije o proučavanom fenomenu. Osnovni postupak u studiji slučaja sastoji se u sagledavanju svih važnijih aspekata jedne pojave ili situacije, uzimajući kao jedinicu analize: pojedinačnog subjekta obitelj, poduzeće, lokalnu zajednicu ili kulturu. Svaka od tih jedinica analize smatra se zasebnom cjelinom ili entitetom koja može ili ne mora biti u relaciji s drugim entitetima“ (Halmi i Crnoja, 2003).

³ <http://www.panon.eu/tekst/hr/43/Geh%20mem.pdf>. Pristupljeno 19. 11. 2020.

Ljiljana Gehrecke rođena je u Vorkapić selu. Osnovnu školu i gimnaziju završila je u Vukovaru. Studirala je i radila u Beogradu, u Karlsruhe (Njemačka) i Vukovaru. Diplomirala je na Ekonomskom fakultetu 1960. (Univerzitet u Beogradu), 1973. stekla je magisterij iz ekonomskih znanosti (Ekonomski fakultet Univerziteta u Beogradu), a 1987. doktorat tehničkih znanosti (Fakultet organizacijskih nauka Univerziteta u Beogradu). 1990. godine završava Međunarodni stručni seminar za menadžment (Megatrend Business School, Planex – Beograd). Dugi niz godina radila je kao profesorica na raznim visokim učilištima. 1996. godine s obitelji se vraća u tada još razrušeni Vukovar i započinje svoj dugogodišnji društveni angažman, shvaćajući da je početna točka radaobnova povjerenja ljudi, povjerenja jednih u druge i u mogućnost zajedničkog života nakon rata. Potresena sudbinom ljudi i grada Vukovara, po povratku u grad Ljiljana Gehrecke na Dan Europe, 09.05.2000. godine, pokreće osnivanje Europskog doma Vukovar. U zajednici koja je pretrpjela teško ratno stradanje, i unatoč protivljenju gradske uprave, bio je veliki pothvat okupiti petnaest građana Vukovara koji su se razlikovali ne samo po etničkoj pripadnosti, već i po političkom uvjerenju, vjeroispovjesti, dobi, obrazovanju i profesionalnom usmjerenju – naizgled po mnogo čemu. No u jednom su bili jedinstveni - imali su zajedničku želju da Vukovar zacijeli svoje ratne rane, da postane europski grad duhovnog i ekonomskog blagostanja.⁴

Svojim je djelima i zalaganjem za nadilaženje podjela u gradu Vukovaru doprinijela poboljšanju kvalitete života njegovih stanovnica i stanovnika. Svojim primjerom pozitivne energije i želje za istinskim mirom kroz različite programe i rad sa pojedinkama i pojedincima, kao i grupama u zajednici, ustrajala je na održivom, socijalno osjetljivom, osnaženom zajedništvu.⁵ Iza nje je ostala institucija Europski dom Vukovar, grupa „Ekosana“,

---

⁴ U obrazloženju za dodjelu mirovne nagrade „Krunoslav Sukić“, Osijek, prosinac 2011.

⁵ Za svoj rad dobila je brojne nagrade i priznanja:

2002. - *Nagrada "Europski krug"* Europskog pokreta Hrvatske – U okviru obilježavanja Dana Europe 2002. godine predsjednica Europskog doma Vukovar, dr. sc. Ljiljana Gehrecke, za rezultate postignute u području zaštite ljudskih prava primila je nagradu za izvanredne zasluge u afirmaciji europskih vrijednosti u Hrvatskoj i domovine u svijetu na području ljudskih prava.

2009. - *Nagrada Njemačkog veleposlanstva*, priznanje za izniman osobni doprinos u jačanju i produblivanju hrvatsko-njemačkih odnosa.

grupe mladih mirovnjakinja i mirovnjaka, brojni uspješno realizirani projekti, a tribine i konferencije Europskog doma Vukovar postale su mjesto susreta, edukacije i dijaloga među građankama i građanima različitih uvjerenja i opredijeljenosti.

Kroz EDVU je realizirala niz projekata vezanih za rekonstrukciju zajednice, rješavanje problema traume i stresa, prevladavanje patnje i mržnje, boreći se za mir, slobodu, demokraciju i toleranciju, vodeći se spoznajom koju je često izgovarala: *Ljudi nisuzli, nego nesretni*. Iz tih njezinih riječi proizlazi koliko je duboko Ljiljana Gehrecke razumjela ljudsko biće, a što je bilo plod njenog vlastitog duhovnog razvoja i usavršavanja s jedne strane te stalnog širenja znanja iz raznih područja znanosti i duhovnosti, s druge, a što ću u daljnjem radu pobliže prikazati.

Takav rad, učenje i samorazvoj pretvorili su Ljiljanu Gehrecke u osobu kojoj se moglo pridati u atributemudrost, stručnost i dobrotu, kako ističu njene suradnice i suradnici. Pa ako bismo na pitanje kako se stječe stručnost lako mogli naći odgovor, to nikako nije slučaj ako se upitamo – kako postati mudar? I kako biti dobar, dobra? Nema sumnje da je Ljiljana Gehrecke prije svega radila na samoj sebi, a onda istim znanjem pomagala drugima (introspekcija i interakcija).

Mijenjajući sebe pomažemo drugima, i to možda tek tada, jer nitko se ne rađa niti stručan niti mudar ili dobar. Mudrost, prihvaćanje, toleranciju stječemo odgojem i

---

2011 – *Nagrada i priznanje za promicanje mirotvorstva*, nenasilja i ljudskih prava „Krunoslav Sukić“, koju dodjeljuje Centar za mir, nenasilje i ljudska prava Osijek.

2013. – *Nagrada za volonterski angažman*, Volonterski centar Osijek (VCOS) dodijelio je volonterske nagrade pod geslom "Nevidljivo učiniti vidljivim".

25. lipnja 2015. - Predsjednik SR Njemačke, Joachim Gauck, dodijelio orden - *Križ za zasluge na VrpciReda za zasluge* „za posebne zasluge učinjene za narod i državu“.

2016. - *Nagrada „Diana Obexer Budisavljević“* (SNV Zagreb) za humanost i pravednost dodijeljena je posmrtno profesorici LJILJANI GEHRECKE, počasnoj predsjednici i osnivačici Europskog doma Vukovar, koja je realizirala niz projekata vezanih za rekonstrukciju zajednice, rješavanje problema traume i stresa, prevladavanje patnje i mržnje. Nagradu je primio njen sin Aleksandar.

2016.- *Općina Borovo* posmrtno dodjeljuje plaketu Prof.dr. Ljiljani Gehrecke za izuzetan doprinos u prevazilaženju problema mirne reintegracije, unapređenju međuljudskih odnosa i poštivanja temeljnih ljudskih prava, te aktivnostima na širenju svijesti građana o potrebi zdravstvene samozaštite kroz organiziranje i djelovanje radionice EKOSANA.

samoodgojem. To je pouka koju bi prvenstveno trebalo naučiti iz mirovnog i humanog rada Ljiljane Gehrecke.

Premda su rezultati mirovnog rada Ljiljane Gehrecke, kojemu je intenzivno posvetila dva desetljeća života, vidljivi i dobro utemeljeni, pa timei održivi, za sobom je ostavila malo sustavno napisanih, a još manje objavljenih tekstova. Ta se dokumentacija može razvrstati na projekte, prepisku, analize, i dokumentaciju vezanu uz upravljanje organizacijom. Očigledno je ona prvenstveno radila s ljudima i za ljude – prepoznajući i formulirajući u danom momentu potrebe zajednice, a pri njihovom rješavanju koristeći sve svoje znanje, energiju i imaginaciju. Njezin glavni fokus rada bili su ljudi – stanovnice i stanovnici Vukovara, s kojima je radila svakodnevno. U tom smislu dokumentacija na neki način tek svjedoči i daje uvid u taj glavni rad, a taj pristup najbolje možemo nama danas približiti njenim riječima da su *kuće obnovljene, ali ljudi nisu*.

Kada je mir jedne zajednice u pitanju, razumjela je da treba razvijati svijest o povezanosti osobnog, unutarnjeg mira i onog u vanjskim okolnostima. Bez unutarnjeg mira, vanjski je mir nemoguć. No, istovremeno treba raditi na obje razine – osobnoj i kolektivnoj, jer su one u međuovisnosti (vanjske okolnosti također utječu na unutarnji mir čovjeka).⁶

Stoga su njezine aktivnosti i projekti utemeljeni počivajući na ovim načelima, u njima se prepliću, međusobno se podupirući i nadopunjujući svi ovi aspekti zajednice. Svoje zamisli provodila je u kombinaciji s poznavanjem problema ljudi u lokalnoj zajednici i proučavanja

---

⁶ Kako bih potkrijepila svoju tvrdnju, u nizu formulacija mira opredijelila sam se za onu iz Hrvatske enciklopedije, koja obuhvaća unutarnji i vanjski aspekt mira: „Mir, stanje skladnih odnosa utemeljeno na suradnji i integraciji među ljudima, društvenim skupinama, narodima i državama; sigurnost bez sporova i sukoba rješavanih nasilnim sredstvima; odsutnost rata u međunarodnim odnosima. Kao jednu od najviših vrijednota i uvjeta razvoja i blagostanja čovječanstva, mir su zastupale mnoge religije, filozofi i sekularni politički pokreti. U ranim civilizacijama (npr. mezopotamskoj i egipatskoj) pojam je uključivao vanjsku sigurnost kao uvjet blagostanja. Slična shvaćanja javljaju se i u *Starome zavjetu*, gdje se kaže da će sveopći mir u svijetu nastupiti kada Jahve pobijedi: tada će »mačevi biti prekovani u plugove«, a »vuk će prebivati s janjetom«. Mnogo univerzalniju poruku donosi *Novi zavjet*, gdje zapovijed »ljubite neprijatelje« pretpostavlja mir među svim ljudima i Bogom, bez obzira na pripadnost i opredjeljenje. U moderno doba pojam gubi eshatološko značenje i odnosi se ponajprije na političke i društvene odnose. Među mnogim misliocima koji su zagovarali trajni mir među narodima ističu se H. Grotius, koji je u svojem djelu *O pravu rata i mira* (1625.), rat smatrao prijestupom protiv prirodnoga prava, a u XVIII. st. kveker W. Penn, te filozofi J.-J. Rousseau i I. Kant, koji je u svojoj raspravi *O vječnome miru* (1795.) zastupao stvaranje svjetske federacije država.“ *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2020. Pristupljeno 21. 11. 2020. <<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=41105>>.

izvora (znanstvenih, vjerskih, tzv. alternative), u tematskom dijapazonu od ekologije, globalne krize (i upravljanja krizom) do inicijativa vezanih za školstvo, zapošljavanje mladih itd. Razvila je osebujnu komunikaciju i prepisku s velikim brojem autoriteta u području znanosti, duhovnosti, religije, književnosti, medicine i zdravstva, pedagogije, upravljanja organizacijom i drugih oblasti. Sva ta znanja i izvore koristila je u svome radu, posjedujući dakle temeljne spoznaje o čovjeku i društvu.

Praktično je svoj rad započela programom za ozdravljenje pojedinaca, osmišljavajući program „Ekosana“, a potom šireći aktivnosti i programe i na druga područja, temeljem uvida u problematiku grada, odnosno njegovih stanovnica i stanovnika. Na osnovu uvida u potrebe zajednice, analize izvora te na temelju iskustava drugih (posebice poratne Njemačke), razvijala je programe i projekte, organizirala grupe građana i podržavala udruge u raznim oblastima, od zdravlja do mirovnih inicijativa (Europski dom Vukovar, „Ekosana“ i druge akcije i inicijative). Posebno je radila na uspostavljanju vjerskog dijaloga triju religija, odnosno vjeroispovijesti koje djeluju u Vukovaru i Vukovarsko-srijemskoj županiji – pravoslavne, katoličke i islamske, organizirajući redovne susrete i izlaganja lokalnih vjerskih vođa.

Sažet i veoma pregledan tekst o biografiji i radu Ljiljane Gehrecke može se naći na stranici organizacije Panon, čija je članica bila.⁷

Projekti i aktivnosti

Svoja nastojanja na poboljšanju života ljudi u Vukovaru Ljiljana Gehrecke provodi kroz projekte i aktivnosti kojima je zajednički imenitelj – integralni, holistički pristup. U nastavku navodim projekte i aktivnosti koje je na taj način organizirala i vodila.

Europski dom Vukovar (EDVU) je svoje aktivnosti počeo organiziranjem grupa za oporavak i samozaštitu zdravlja (zdravstvenu samopomoć), u okviru kojih se putem učenja, opuštanja, rada na emocijama te fizičkih i mentalnih vježbi jačaju obrambene sposobnosti organizma, razvija sposobnost samoiscjeljenja i stječe sposobnost dubljeg razumijevanja stvarnosti. Iskustvo je pokazalo da ovakav rad pomaže u prevladavanju ratnih trauma i neugodnih emocija (prvenstveno tjeskobe, straha i

---

⁷ <http://www.panon.eu/tekst/hr/43/Geh%20mem.pdf>. Pristupljeno 19. 11. 2020.

mržnje), te ponovnom uspostavljanju vlastite ravnoteže i samopouzdanja, a time i povjerenja u miran i produktivan zajednički život u zajednici. Ohrabreni rezultatima aktivistice i aktivisti EDVU organiziraju niz aktivnosti na promicanju dijaloga, susreta, zajedničkih aktivnosti i predavanja, projekata razvitka radno intenzivnih i održivih gospodarskih aktivnosti u regiji te rad u području informiranja i obrazovanja širokog kruga stanovništva, kao i drugih aktivnosti. Neizbrisiv trag ostavile su tribine Europskog doma Vukovar i na njima utemeljena konferencija, koja se s fokusom na Miru reintegraciju hrvatskog Podunavlja organizira svake godine sredinom siječnja u Vukovaru.

Vezano uz sve ove teme ostala je iza Ljiljane Gehreckevrijedna dokumentacija, projekti, prepiska, literatura, stručni članci i druga argumentacija. Svi ovi projekti mogu se dalje razvijati i provoditi u sadašnjim i novonastalim uvjetima, jer su postavljeni na univerzalnim principima, o kojima ću nešto više reći u daljoj analizi.

„*Ekosana*“, kao što sam naziv govori je projekt i grupa koja radi na ozdravljenju pojedinaca, kao i cijele zajednice. Ono na što nas je Gehrecke upozoravala su *nevidljive posljedice rata* koje su, kako je govorila, *mного strašnije, bolnije, kompleksnije, upornije i dugotrajnije*. Kroz svoj dugogodišnji program „*Ekosana*“ uspjela je pomoći mnogim osobama u suočavanju s traumom i pronalasku snage za budućnost, u preradi negativnih emocija.

„*Svi koji su poznavali Ljiljanu osjetili su mudrost, stručnost i dobrotu koja će nam biti vječna inspiracija u daljnjem, kako osobnom tako i društvenom, radu*“.⁸

Ekumenski susreti i međureligijski dijalozi pokrenuti su u Vukovaru od strane Ljiljane Gehrecke, uz njezino razumijevanje kako religijâ tako i osjetljive prirode njihovog odnosa u poratnom periodu. Ove projekte EDVU provodi samostalno ili u suradnji s domaćim i inozemnim nevladinim organizacijama i lokalnom samoupravom. Tako otprilike glase izvještaji o radu Europskog doma Vukovar. No, ako uđemo u srž toga programa, otvara se drugačija, vrlo kompleksna i produbljena slika: u tezama za okrugli stol pod nazivom „*Kršćanske vrijednosti kao temelj obnove zajedništva*“ Ljiljana piše o dvjema dimenzijama čovjeka – tjelesnoj (i težnji za posjedovanjem) i duhovnoj (i težnji za uzvišenim) te dodaje:

---

⁸ Katarina Kruhonja: u govoru prilikom dodjele mirovne nagrade „Krunoslav Sukić“ Ljiljani Gehrecke, Osijek, prosinac 2011.; Izvor: krunoslav-sukic.centar-za-mir.hr 2011_Materijali. Pristupljeno 19. 11. 2020.

„Što se više udaljava od Boga, čovjek se sve više vezuje za materiju“ i zaključuje: „Udaljavanje stvara osjećaj straha, koji raste...Tako život gubi smisao“.⁹

Na važnost ovog njezinog teksta vratit ću se nešto kasnije.

Tribine i konferencije koje je utemeljila Ljiljana Gehrecke namijenjene su radu u zajednici. Jedna od konferencija održavala se svake godine u lipnju, a unazad tri godine u rujnu, pri čemu artikulira najznačajnije teme za uspostavu dijaloga u zajednici, daje riječ različitim pristupima, stručnjakinjama i stručnjacima, itd. To je nastavak konferencije održane 2006. godine pod nazivom *Vukovarska konferencija*, a nastavljene kao ciklus konferencija s ciljem razvoja dijaloga među građankama i građanima Vukovara i regije. U želji da rad prve predsjednice EDVU prof. dr. Ljiljane Gehrecke ostane trajno zapamćen u široj javnosti, EDVU je na konferenciji iz toga ciklusa 2018. godine zajedno s dugogodišnjim partnerom, njemačkom Zakladom Friedrich Ebert, pokrenuo inicijativu osnivanja ustanove za mirovno obrazovanje i kulturu dijaloga. Na taj se način također nastavlja provoditi djelo i misija Ljiljane Gehrecke.

Predavanja i susreti predstavljaju važan element rada u zajednici. Niz predavanja održala je za građanke i građane Vukovara sama Ljiljana Gehrecke, a često je pozivala i razne stručnjakinje i stručnjake iz područja medicine, ekologije, psihologije, književnosti i dr., kako bi govorili i komunicirali s građankama i građanima, sve u cilju podizanja svijesti i proširenja vidika toliko potrebnih za obnovu zajednice i suživot. Tako je primjerice pozvala Živorada Kovačevića, nekadašnjeg gradonačelnika Beograda i predsjednika Europskog pokreta Srbije, koji je u Vukovaru održao predavanje u prepunom Pastoralnom centru, potom spisateljicu Vesnu Krmpotić i mnoge druge.¹⁰

Njeni su projekti i aktivnosti plod istraživanja, analize i dubokog razumijevanja situacije i potreba ljudi u gradu Vukovaru. Stoga je svaki projekt osmišljen cjelovito i uklapa se u ukupno djelovanje na mirovnom planu.

---

⁹ Dva su izvora za ovu konstataciju: 1. Službena zabilješka sa 7.sastanka predstavnika vjerskih zajednica koje djeluju na području Vukovara (zabilješku sačinila Ljiljana Gehrecke), u Vukovaru 26.10.2006. - arhiva EDVU; 2. Okrugli stol „Kršćanske vrijednosti kao temelj obnove zajedništva“ (programski letak - nepotpisano), arhiva EDVU, Izvor: <http://www.edvu.org/spip/spip.php?article54>Vukovar 16.03. 2009.Pristupljeno 21. 11. 2020.

¹⁰ Katarina Kruhonja u govoru prilikom dodjele mirovne nagrade „Krunoslav Sukić“ Ljiljani Gehrecke, Osijek , prosinac 2011.; Izvor: krunoslav-sukic.centar-za-mir.hr > 2011_Materijali

Spomenuti se holistički pristup¹¹ u radu Ljiljane Gehrecke ogleda u barem tri aspekta:

- Svoj rad u Europskom domu Vukovar započela je radionicama i razgovorima s građankama i građanima Vukovara kao žrtvama rata kako bi im pomogla u prevladavanju trauma i ozdravljenju. Uskoro je uvidjela povezanost pojedinaca i zajednice, te je aktivnosti i programe proširila na rad u zajednici (konferencije, ekumenski susreti i druge aktivnosti), a sam program na ozdravljenju definirala posebno kroz projekt „Ekosana“.

- Drugi aspekt njenog rada je prožetost svih programa i projekata istom idejom – ozdravljenjem pojedinaca i zajednice, uspostavom zajednice i suživota različitih individua i grupa u njoj.

- Treći je sinteza znanja koje je usvajala i sama, a potom primjenjivala: znanstvenih (posebno iz područja komunikacije i psihologije), duhovnih (iz kršćanstva), ali i tehnikâ koje svoje porijeklo vuku s Delekog istoka (Reiki, Feng-shui, meditacija), a nadasve tumačenje čovjeka kao kompleksnog materijalnog, duhovnog, socijalnog (energetskog) bića.

Stoga ona svoj priručnik „Ekosana – priručnik za pomoć žrtvama rata“, započinje konstatacijama o ratu, da bi nastavila do kraja 200 gusto napisanih stranica, poukama o zdravlju „tijela i duha“ te zaključkom:

---

¹¹ „Holizam (prema grč. *ὅλος*: sav, potpun, cio). U sociologiji, načelo prema kojem društvene pojave valja proučavati kao stvarnost koja prethodi djelovanju pojedinaca i određuje ga. Društvene norme i vrijednosti, ustanove, organizacije, društvena slojevitost, društveni pokreti i drugi oblici skupnoga ponašanja i djelovanja nisu zbroj individualnih interesa i djelovanja, nego zasebna i sveobuhvatna cjelina kojoj su dijelovi čvrsto povezani i međuovisni. Za holizam se zalažu teoretičari društva različitih smjerova: A. Comte i teorija društvenog reda, K. Marx i teorija klasnoga determinizma, H. Spencer i teorija društva kao organizma, É. Durkheim i teorija društvene solidarnosti, T. Parsons i teorija društvenih sustava, N. Elias i teorija figuracije itd. Njima je zajedničko razumijevanje da su vrijednosti modernog individualizma i natjecateljstva izraz zahtjeva industrijskog društva, kao što su kolektivizam i suradnja izraz zahtjeva predindustrijskog ili agrarnoga društva. U oba slučaja ljudi ponajprije djeluju u korist održavanja određenoga tipa društva ili odnosa u društvu, a tek potom u korist vlastitih interesa. Zbog toga je holizam ne samo metodološko, nego i teorijsko i etičko načelo u društvenoj znanosti. Danas se najviše primjenjuje u socijalnoj i dubinskoj ekologiji u smislu postulata o jedinstvenosti i općoj ravnoteži prirodnog i društvenog svijeta, pa se s toga stajališta kritički analiziraju ideje i prakse koje narušavaju holističko načelo opće ravnoteže.“ *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2020. <<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=25947>>. Pristupljeno 19.11.2020.

„Ništa nije jednom zauvijek dano i ništa nije nepromjenjivo. Zato neprestano treba pratiti razvoj, kako u području znanosti, tako i u ostalim područjima života. Onoga momenta kada smo se vezali isključivo za jednu metodu ili tehniku rada i zatvorili se za sve drugo, prestali smo se razvijati. Neprestano treba imati na umu da čovjek na današnjem stupnju razvoja nije u stanju razumjeti iznimnu kompleksnost stvarnosti pa je zato „osuđen“ na neprekidno učenje...“¹²

Ovo je apsolutno inovativan pristup u mirovnom radu koji se oslanja na skalu vrijednosti u radu s čovjekom i za čovjeka (i zajednicu) te ostaje kao važno nasljeđe, metoda koju treba dalje primjenjivati. Kako je Ljiljana Gehrecke principe svoga rada zabilježila u priručniku, ali i u niza zapisa i projektne dokumentacije, moguće je rekonstruirati metodologiju po kojoj je se može nastaviti raditi.

Sukus toga pristupa jeste – razvoj čovjeka (i zajednice) putem osvješćivanja, to jest podizanja svijesti, spoznaje. Jednako kako je to i sama za sebe radila, nastojala je takav pristup razviti kod drugih. Stoga u središtu njenog rada nije politika i politička agenda, nego širenje duhovnosti, rada na sebi, koje je ona nazivala i samoodgovornošću ili metodom samopomoći. Ta metoda dovodi do zdravlja i tim putem dalje do funkcionalne i relativno harmonične zajednice. Politika i političko ovdje figuriraju tek u okviru spomenutog holističkog pristupa, kada je potrebno i nužno obuhvatiti i tu dimenziju (putem npr. konferencija i javnih tribina). Ovaj se proces odvija na individualnoj i grupnoj te kolektivnoj razini.

Nažalost, nisu svi akteri u društvenoj zajednici razumjeli metode koje je Gehrecke koristila te je najmanje priznanja dobila kod institucija u samom Vukovaru. Isto tako, njen rad nije bio prepoznat od strane hrvatskih institucija te njezin mirovni rad nije nailazio na dobre ocjene svih, o čemu svjedoči sljedeća izjava:

„O nevladinim, tzv. manjinskim udrugama u Vukovaru negativno mi je govorio i vukovarski svećenik, župnik župe sv. Filipa i Jakova fra Ivica Jagodić (rođ. 1967.). On mi je, uz ostalo, istaknuo: - Istinu govoreći, ja te manjinske udruge i ne poznajem. Njih se ne vidi, niti se

---

¹² Ljiljana Gehrecke, „Ekosana“ – priručnik za pomoć žrtvama rata“- neobjavljeno; arhiva EDVU

čuje za njih. Ali one na vješt način znaju doći do financijskih sredstava. Mislim da je njihov cilj da se nešto materijalno dobije“. Fra Jagodić mi je pritom posebno nezadovoljstvo izrazio Europskim domom, jednom od vodećih vukovarskih udruga, i njihovom počasnom predsjednicom i utemeljiteljicom Ljiljanom Gehrecke.“¹³

Principi djelovanja

Djelovanje Ljiljane Gehrecke temelji se na pristupu u čijem je središtu prije svega – čovjek, to jest na njezinom čovjekoljublju: ljudi nisu zli – ljudi su nesretni. Svakog čovjeka, sve građanke i građane Vukovara ona prihvaća kao prijateljice i prijatelje. Iskazuje razumijevanje za strah i mržnju koje za sobom ostavlja rat. Nastoji pomoći da se strah i mržnja prevladaju na radionicama za saniranje ratnih trauma i samozaštitu zdravlja putem informiranja, upoznavanja „druge strane“ i sagledavanja vlastite uloge u sukobu. Zato Ljiljana Gehrecke u gradu u kojem duhovne i emocionalne povrede još nisu zacijelile, u kojem nacionalne i vjerske barijere još nisu prevladane, otvara vrata pomirenja, čak i u situacijama koje se smatraju gotovo bezizlaznima. Ona svoj doprinos toj nadi daje posvećeno i ustrajno, držeći se pri tome skromno, netko će dodati i – ponizno.

Sukladno njenom holističkom pristupu mogli bismo zaključiti kako ona u krajnjoj liniji rat smatra stanjem bolesti – posljedicom loše komunikacije (propagande, stereotipa, posebice onih o neprijateljima, arhetipskih slika), zatvorenosti u vlastiti interpretativni i osjetilni svijet, te padom tolerancije uslijed toga, o čemu je 2008. godine u Vukovaru održala predavanje pod naslovom „Tolerancija kao temelj zajedništva“. Ovdje iznesene tvrdnje i uvidi temelje se na tom izlaganju i interpretiraju ga u sklopu teme ovog rada.¹⁴

U izlaganju Ljiljana Gehrecke govori o zajednici kao nužnoj potrebi čovjeka. Rat ona smatra poremećajem koji ima uzroke, ali se i manifestira na tri razine: komunikacijskoj, interpretacijskoj i na razini tolerancije.

---

¹³ Darko Hudelist: Vukovar, grad velikog straha, Globus 15.11.2013.; tekst se nalazi i na linku: <http://www.darkohudelist.eu/det.php?id=8>; Pristupljeno 17.11.2020.

¹⁴ Ljiljana Gehrecke: „Tolerancija kao temelj zajedništva“, tekst predavanja, Vukovar 2008.g., arhiva EDVU

Pri tome ona razvija argumentaciju od one znanstvene i stručne (medicinske) do vjerske (iz kršćanstva uglavnom) i drugih koncepata duhovnosti.

Ova tri aspekta čovjekovog života u zajednici manifestiraju se i prepliću kroz sve aktivnosti, projekte i programe koje Gehrecke provodi u Vukovaru.

Razumijevajući bit čovjeka, kao i načine poremećaja zdravlja, tj. ravnoteže, odnosno vitalne energije, Gehrecke razvija projekte i organizira akcije koje vode ka uspostavi ravnoteže, zdravlja, mira. Oni naizgled odaju utisak da je do njih došla „intuitivno“, no to nije tako. Njene aktivnosti su rezultat duboke empatije, produbljene duhovnosti i pomno izgrađenog znanja i razumijevanja čovjeka i zajednice. Tako će ona ustvrditi –*čovjekima pravo na svoju zajednicu, čovjek i zajednica su nerazdvojni*. U spomenutom izlaganju pod naslovom „Tolerancija kao temelj zajedništva“ ona kaže:

„I upravo ova potreba za zajedništvom je – za vrijeme rata, uz ostale dezintegrativne čimbenike – i dovela do rascjepa nekadašnje vukovarske zajednice i do stvaranja manjih, monolitnih zajednica u kojima su se ljudi osjećali zaštićeno, jer su bili „među svojim“. U ratnim okolnostima i neposredno poslije rata to je bilo ne samo razumljivo već i opravdano. Ali život teče dalje. Zakonitosti rasta i razvoja traže veći prostor, traže zajedništvo u širim okvirima... Zato je rascijepjenost nekadašnje zajednice... postala kočnicom daljeg razvitka Grada“.

I dalje: *„U uvjetima ekspanzivnog razvoja globalizacije mala zajednica ne može više zadovoljiti čovjekovu potrebu za sigurnošću...“*¹⁵

Radi se o nizu projekata, koje je na tim temeljima pokrenula, a za potrebu ovog rada izabrati ću u svakoj domeni jedan od njih.

Pod domenom **Komunikacija** mislim prije svega na uspostavu dijaloga, rasprava (što bi pripadalo političkoj, stručnoj pa i znanstvenoj sferi). Ovdje je ona razvila niz programa, od individualnog rada, radionica, susreta i sl. do konferencija. Ipak, čini se da se oni koji su

---

¹⁵ Slično tvrdi filozof Ivan Illich u knjizi „Pravo na zajedništvo“, kao i drugi mislioci - čovjek je društveno biće (biće zajednice), Beograd 1973.

pratili njezin rad slažu kako je konferencija pod nazivom „Mirna reintegracija hrvatskog Podunavlja“ zaslužno stavljena na sam vrh njenih nastojanja u tom smjeru.

Kada je Živorad Kovačević, nekadašnji gradonačelnik Beograda, 2000. godine u Pastoralnom centru u Vukovaru održao predavanje pod nazivom „Vukovare, oprosti!“, tom je prilikom izrazio žaljenje i ponudio ispriku razorenom gradu i ljudima. U tom smislu Ljiljana Gehrecke redovito organizira konferencije s temama razvoja dijaloga, primjerice „Koliko čujemo i razumijemo jedni druge?“ koje su prostor za međuetnički dijalog o prošlosti i o zajedničkoj budućnosti Vukovarki i Vukovaraca i njihovog grada. Ona potiče ekumenizam, organizirajući koncerte duhovne glazbe u kojima sudjeluju vukovarski zborovi i pojedinci iz različitih vjerskih zajednica. Ljiljana Gehrecke osobno, kao i sudionici skupova koje ona sa svojim suradnicama i suradnicima iz EDVU organizira, šalju jasne poruke mira, nenasilja i pravednosti.

Interpretacija ovdje podrazumijeva rad na sebi, na razumijevanju sebe i svijeta. „Ekosana“ je program i grupa, koja djeluje i danas, pet godina nakon smrti Ljiljane Gehrecke. Program, koji sadrži i praktične vježbe, omogućuje osobi da širi vlastita znanja, da prevaziđe osobne traume i izađe iz uskog kruga viđenja kako bi bolje razumjela druge i svijet.

U području **Tolerancija** najbolji su primjer ekumenski susreti koje je Gehrecke inicirala i koji imaju veliki značaj za ratom razorenu zajednicu. U jednom od programa koje je osmislila i provela stoji zapisan redosljed događanja – niz sastanaka radi organiziranja međureligijskog susreta, koncert duhovne glazbe (nastup zborova svih vjerskih zajednica) te tematska predavanja: 1. Temeljne kršćanske vrijednosti kao podloga humanijeg života u Vukovaru, 2. Mržnja i opraštanje, 3. Platforma za trajni mir u Vukovaru, 4. Pomirenje. Doći u susret bližnjemu. Organizirala je predavanja svećenika svih religija, radi međusobnog upoznavanja, okrugle stolove na aktualne teme i brojne ekumenske susrete.¹⁶

Unutar svih ovih aspekata proteže se jedinstvena intencija – podizanje svijesti ljudi, o čemu u svom predavanju „Krizna kao priprema za skok na višu razinu postojanja“ (2011.) kaže:

---

¹⁶ Vidi npr.: Pomirenje. Doći u susret bližnjemu <https://www.youtube.com/watch?v=0gxOU-5HwAI-> Pristupljeno 19.11.2020.

*„Prijelaz u novo civilizacijsko razdoblje koje je pred nama, neće moći biti ostvaren sitnim popravkama dosadašnjeg načina života, već traži promjenu samih temelja na kojima počiva naša industrijska civilizacija. A ove temelje može promijeniti samo čovjek koji je dostigao određenu razinu svijesti“.*¹⁷

Vrijednosti

U što vjerujemo? Što nas vodi u životu i životnim odlukama, kako se opredjeljujemo, za čime tragamo? Tek analizom djelovanja (i djela) jedne osobe možemo dosegnuti neke odgovore. Potpisati peticiju protiv rata, za mir – to je barem lako. Međutim, posvetiti svoj život, vlastito učenje i usavršavanje, svoj put izgradnji mira, pokazuje da je tek tada mir ona vrhunska vrijednost koja u sebi nosi duboku vjeru i nadu, onu oko koje se onda plete djelovanje i aktivizam, život jedne osobe. Gehrecke nam otkriva mir kao ljudsku i božansku vrijednost – mir, koji je ujedno srce zajednice, mir do kojega se treba, i vrijedi, probiti kroz ratne ruševine grada, ali i ranjenih duša samih njegovih stanovnica i stanovnika. Ona o tome svom djelovanju sama kaže: *“Sve što sam do sada u životu uradila dobro - Božje je delo...”*¹⁸

Ono što manifestira u svom radu i nastoji prenijeti i potaknuti kod ljudi jesu vrijednosti: empatija, suosjećanje, milosrđe, ljubav, tolerancija, prihvaćanje, povjerenje, suživot. O tome da vrijednosti predstavljaju temeljna čovjekova uvjerenja posebno govori u projektu započetom 2005. godine pod naslovom „Europski horizonti“, a koji je okupio desetak udruga iz istočne Slavonije, gdje sustav vrijednosti proširuje na građansko društvo i europske vrijednosti, u čijem središtu su ljudska i građanska prava.

Do svih ovih vrijednosti, točnije rečeno njihove primjene u životu pojedinaca, odnosno zajednice vodi put koji se naziva – osvješćivanje.

---

¹⁷ Predavanje „Križa kao priprema za skok na višu razinu postojanja“, arhiva EDVU;

¹⁸ Ljiljana Gehrecke, draga gospođa iz Vukovara, koja je srcem i dušom posvećena službi mirotvorstva, ovako je jednom izjavila: "Sve što sam do sada u životu uradila dobro - Božje je delo. Neprestano molim da mi poveri teške zadatke i da me usmeri te sam neizmerno zahvalna za osećaj da On to zaista i čini. Svako od nas kome Gospod poverava zadatke - srećan je čovek". Vladimir Pšenko (Kristova crkva u Hrvatskoj): <http://siont.net/wap/mag/go.php?pg=http://siont.net/magazin/arh/090/04.php>; Pristupljeno 17.11.2020.

Na ovom mjestu je vrijeme da se vratim na već spomenuto djelovanje Ljiljane Gehreke u području promoviranja i primjene (kršćanskih) duhovnih vrijednosti. Naime, spomenuto udaljavanje, taj raspon od gubitka Boga (teslijedom toga osjećaja straha, samoće i gubitka životnog smisla), kao i pad u materijalnu ovisnost, moguće je nadići, pomiriti razvojem svijesti (kao znanstvenog, svjetovnog, ali i duhovnog učenja): svijesti o uzajamnoj povezanosti svega što postoji, svijesti da čineći drugome zlo sebi nanosimo štetu, svijesti o miru i ljubavi kao temeljnoj poruci kršćanstva. Rad na takvom razvoju svijesti Ljiljana Gehrecke razvija i primjenjuje u svom mirovnom djelovanju.¹⁹

Pri tome je jasno vidljiva sljedeća matrica: kod formulacije problema i programa ona koristi racionalne, znanstvene i stručne metode i znanja, a kod pristupa rješavanju problema koristi duhovne spoznaje o čovjeku, društvu i svijetu, ukorijenjene u vjeru u Dobro.²⁰

---

¹⁹ Sukus značaja razvoja svijesti u koji Gehrecke polaže vjeru o napretku, izrekla je u komentaru nakon predavanja spisateljice Vesne Krmpotić, u Vukovaru u ožujku 2012.godine. Tom je prilikom uputila svojim sugrađanima sljedeće riječi: „S jedne strane imamo jedan fragmentirani, podijeljeni svijet, a s druge viziju jednote, života u harmoniji... Put od jednog do drugog je u razvoju svijesti. Na sadašnjem stupnju imamo suženu svijest, o našoj maloj zajednici, možda samo našoj obitelji... Što je razvijenija svijest uključujemo u svoj svijet širi prostor i više ljudi, i to ne formalno, nego mi volimo te ljude. Vesna je lijepo rekla, ako neko istinski voli svoju majku, onda on voli sve majke, jer u svakoj ženi vidi svoju majku. Čovjek sa suženom svijesti to nije u stanju. Zato trebamo razvijati svijest. Povijest pokazuje da se svijest nužno razvija, istina skokovito, dolazi do krize i do problema, pa se opet ide na višu razinu svijesti.

Isti taj put možemo vidjeti i kod religije, kao što prof. Ivančić govori: Što god je čovjek dalje od Boga, ili kako kaže Vesna - od svoje božanske suštine, ...to više imamo osjećaj straha. Samo onda kada smo jedno s Bogom, ili sa svojim Sebstvom onda imamo osjećaj božanskosti, da je Bog s nama, ničega se ne bojimo, sve volimo. Što smo dalje od Boga, strah u nama više raste, jer smo sve više sami, prvo se zatvorimo u okvire nacije, pa u uže krugove... a to vodi sve do najtežih oblika bolesti“.

Izvor: <https://www.youtube.com/watch?v=T9dCRrWOHjY>; Pristupljeno 21.11.2020.

²⁰ Fragmentaciju o kojoj govori Gehrecke na ovom skupu, koju treba nadići razvojem svijesti, povezivanjem sa Bogom (sa sobom i sa drugima), nalazimo u odbacivanju individualizma kod Judith Butler u njevoj najnovijoj knjizi „Snaga nenasilja“. Ona odbija konceptualne osnove izmišljenog pojma pojedinca: Hobbesovski mit da dolazimo na svijet kao autonomne, neovisne i samim tim sebične osobe, sa svim posljedicama koje iz toga stava slijede, a završavaju sukobom i nasiljem. Sve dok postojimo kao izolirani pojedinci, nenasilje može biti samo čin - ugovorni ili pasivni, ali nikada normalizirano socijalno stanje, smatra Butler.

Judith Butler: *TheForce of Non-Violence*, Verso, NY/London 2020

Neka nas iz ovog kratkog osvrtu isprate riječi same Ljiljane Gehrecke, izrečene prilikom dodjele nagrade Predsjednika SR Njemačke, a koje najdublje osvjetljavaju njezinu vokaciju i srž i suštinu njenog djelovanja:

"Neka svatko u sebi ponese komadić ovoga odličja kao iskru i neka vam se u srcima spoji iskra hrabrosti i iskra ljubavi. Neka one onda proizvedu mali, a onda sve veći plamen koji će sagorjeti svu patnju, a našu razmrvljenu zajednicu pretvoriti u jedinstvenu, skladnu i učinkovitu zajednicu".

Za kraj – njena poruka tri mjeseca prije smrti:

„Većina vukovarskih Hrvata još uvijek misli da se ja zalažem za interes srpske nacionalne manjine i radim u njihovom interesu, a u isto vrijeme vukovarski Srbi misle da se zalažem za većinski hrvatski narod. Ništa od svega toga nije točno. Ja u Vukovaru ne vidim ni Hrvate ni Srbe, niti pripadnike bilo koje političke stranke ili nacionalne manjine. Ja u Vukovaru vidim samo ljude. I to ne kakvi su trenutno, nego kakvi su u svojoj suštini, na sliku svoga tvorca. Vidim ih kao savršene ljude. (...) Ratna stradanja su potisnula pravu prirodu ljudi i njihovu dobrotu i čovjekoljublje, humanost... Na ta mjesta uselile su se destruktivne emocije, netrpeljivost, strah, mržnja. Pozivam sve Vukovarce da smognu snage i učine dalji korak na putu izgradnje međusobnog povjerenja, suosjećanja i ljubavi i na taj način da stvorimo solidarnu, skladnu i učinkovitu zajednicu“. (25.6.2015.)

<http://www.panon.eu/tekst/hr/43/Geh%20mem.pdf>

Nije stoga slučajno da su neki novinari nazvali Ljiljanu Gehrecke hrvatskim Gandhijem:

„Ljiljana Gehrecke imala je mnoge osobine Gandhija; već fiziološkom pojavom utjelovljavala je nenasilje: porculanski krhka, posjedovala je onu rijetku gandhijevsku snagu koja, premda fizički nemoćna, čvrstoćom karaktera može nadvladati svako brahijalno nasilje. Govorila je graciozno, pažljivo artikulirajući svaki glas, odgovorna prema riječima,

---

Izvor: <https://blogs.lse.ac.uk/europpblog/2020/04/19/book-review-the-force-of-non-violence-by-judith-butler/>; Pristupljeno 21.11.2020.

demonstrirajući sposobnost duboke i trajne koncentracije koja odaje fokusiran, odgovoran i dobrohotan um. Takva, rijetka u gomili, odlučila je posvetiti se nemogućemu – u Vukovaru se suprotstaviti veličanju patnje, pa krenuti suprotnim, jedinim razumnim putem, koji znači: pomoći ljudima da sami razgrade i pobijede vlastitu muku. ... Ratne traume nisu odličja, nego nezaslužena kazna. Nisu nagrada, nego teret. Nisu zasluga, nego prokletstvo. Ne treba ih veličati, nego liječiti. Tome nas je učila prešućena mirotvorka Ljiljana Gehrecke, predsjednica Europskog doma Vukovar, koja je preminula 7. listopada, a da su njezinu smrt spomenuli najbliži suradnici, i tek pokoji rijetki novinar“.²¹

Zaključak

Cijeli rad Ljiljane Gehrecke (kao i onaj Krunoslava Sukića²² i drugih mirotvorki i mirotvoraca) pripadaju nečemu što za sada uvjetno možemo nazvati „filozofijom mirovnog aktivizma“²³ pri čemu se nadam da sam istu uvidom u djelovanje ove vukovarske mirotvorkeuspjela barem naznačiti u nekim važnim crtama. Nema sumnje da je nit vodilja u cijelom tom životnom pozivu – vjera. To, međutim, nije vjera kao određena institucija, skup pravila, već duboka vjera u Dobro kao krajnju pravdu.²⁴

---

²¹ Boris Pavelić, „Gandhi iz Vukovara“; Novi list, 15.10.2015.

²² Krunoslav Sukić, mirovni aktivist i jedan od osnivača Centra za mir, nenasilje i ljudska prava, Osijek. Rođen u Osijeku, 15. lipnja 1952. godine. Tu je završio osnovnu školu i gimnaziju. 1976. godine je završio studij komparativne filozofije u Zagrebu. Bio je osoba širokog, enciklopedijskog znanja. Nastradao je u prometnoj nesreći 3. listopada 2008. U znak sjećanja i poštivanja njegovog mirovnog doprinosa, Centar za mir i ljudska prava Osijek ustanovio je godišnju mirovnu nagradu s imenom „Krunoslav Sukić“. Link <http://krunoslav-sukic.centar-za-mir.hr/>-Pristupljeno 17.11.2020.

²³ Filozofija mirovnog aktivizma podrazumijeva „odgovornost prema zajednici“, prema drugome, kao i holistički pristup životu. Njezin je začetnik teolog i filozof Albert Schweitzer, angažiran u društvenim i mirovnim pokretima 50.-tih godina prošlog stoljeća, koji je ostao zapamćen po svome ustrajnome promoviranju holističkog shvaćanja pojma 'život' iz kojeg proizlazi njegova specifična etička koncepcija temeljena na brizi i odgovornosti. Poznata je njegova Deklaracija savjesti (1957.) i tekst Mir ili atomski rat? (1958.).

Ivana Zagorac: Albert Schweitzer - Filozof mira, Znakovi vremena (1512-549116) 17(2014.), 63; 33-44.

Izvor <https://www.bib.irb.hr/707221>; Pristupljeno 21.11.2020.

²⁴ Ponekad umjetnost može izraziti taj pristup, kao što sam pronašla u poeziji Darije Žilić:

Vjera

Njezin je jezik ticalo stisuću osjetila. Može osjetiti malu nepravilnost, dodatak otrova ili nepotrebnu kemikaliju. Uzdamo se u nju i njen osjećaj za pravdu: pogađa lice licemjera, riječi prolaznika, dikciju putnika, prijetvoran osmijeh domaćice. U ljetnim večerima, iza zatvorenih prozora, ona duboko diše i mjerka vrijeme,

Druga nit vodilja je svijest o razornoj moći nasilja i oružja koje je čovjek izgradio danas i nenasilju kao jedinom alatu koji je jači od toga. U svom govoru prilikom primanja nagrade „Krunoslav Sukić“ Gehrecke kaže:

"Danas, ne samo kod nas, već i u cijelom svijetu, nema preče zadaće od stvaranja mira. Cijeli svijet se trenutno nalazi na rubu ponora, u koji ga može sunovratiti samo jedan jedini nerazumni potez moćnika. Od prijeteće katastrofe može nas spasiti samo jedna stvar, a to je apstinencija od svakog nasilja i mirno, razumsko rješavanje svih postojećih problema. Što se Vukovara tiče, ne želim reći da se samo nadam, već da sam uvjeren u to, da će bol i patnja kroz koju su Vukovarci prošli za vrijeme i poslije rata biti pokretačka snaga za skok na višu razinu svijesti, koja će omogućiti bolje razumijevanje prošlosti i izgradnju zdrave, učinkovite zajednice u budućnost".²⁵

Iz svega gore rečenog potvrđuje se dakle polazna hipoteza mog istraživanja, a možda je najbolje potvrđuju riječi osoba koje su radile s Ljiljanom Gehrecke:

„Kroz Europski dom Vukovar realizirala je niz projekata vezanih za rekonstrukciju zajednice, rješavanje problema traume i stresa, prevladavanje patnje i mržnje, boreći se za mir, slobodu, demokraciju i toleranciju. Svojim intelektom, znanjem i ljudskim kvalitetama, te željom za istinskim mirom kroz različite programe i rad sa pojedincima i zajednicama ustrajala je na održivom, socijalno osjetljivom i osnaženom zajedništvu. Svoju pozitivnu energiju kroz godine rada prenijela je na mnoge Vukovarce, posebno na suradnike u Europskom domu Vukovar. Zahvalni smo što smo imali priliku upoznati je i surađivati s njom. Ostavila je neizbrisiv trag u zajednici te će nam biti vječna inspiracija u daljnjem, kako osobnom tako i društvenom radu“.²⁶

---

koje se rasteže još od subotnjeg jutra i pokazuje dugu liniju života... Ipak, uzdamo se u nju i u njen osjećaj za pravdu i pomirenje.

Zagreb, 2015. <https://radiogornjigrad.wordpress.com/2015/07/23/darija-zilic-vjera/>; Pristupljeno 17.11.2020.

²⁵ http://krunoslav-sukic.centar-za-mir.hr/uploads/documents/2019_materijali/kultura_mira_broj_12_godina_18.pdf; Pristupljeno 19.11.2020.

²⁶ Katarina Kruhonja, u oproštajnom govoru nakon smrti Ljiljane Gehrecke; Osijek 8.10.2015.

Život Ljiljane Gehrecke pokazuje kako je jedna žena, oboružana znanjem i visokom svijesti o potrebama zajednice i čovjeka, uspjela ostaviti iza sebe snažnu instituciju kakva je Europski dom Vukovar, programe i grupe kao što su „Ekosana“, ciklus Vukovarskih konferencija, ali i velik broj osoba koje su od nje naučile – nenasilje i mir, suživot i suradnju u zajednici, nastavljajući njezin put u kulturi mira i nenasilja. Izvori njezine snage i inspiracije nisu bili jasno vidljivi, kao kod osoba koje djeluju s ideoloških pozicija i dogmatičnih nadahnuća. Dapače, ni po čemu izvana nije se moglo zaključiti niti da je „vjernica“. To je uostalom bio povod za ovo malo istraživanje. Duhovna i moralna načela koja je usvojila i strpljivo gradila primjenjivala je na jednostavan način – živeći i sama ista ta načela. Iza nje ostaje neizbrisiv trag u modernoj povijesti grada Vukovara i Hrvatske koji valja dalje istraživati.

LITERATURA

1. Alen Kristić: Žene graditeljice mira, TPO, Sarajevo, 2002.
2. Anđelko Domazet: Teologija mira, Crkva u svijetu 38 (2003.), br. 1, 3-6, **Izd-** Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Splitu; Izvor:/CUS2003_1_02_Domazet_Teologija_mira.pdf
3. Boris Pavelić: Gandhi iz Vukovara, Novi list, 15.10.2015.
4. Ivana Zagorac: Albert Schweitzer - filozof mira, Znakovi vremena (1512-549116) **17**(2014.), 63; 33-44
5. Ivan Ilich, Pravo na zajednicu, Rad, Beograd 1985.
6. Jasmina Popović: Istraživanje mira, Politička misao 1/2. 1982. Izvor: /politicka_misao_1982_1_2_76_94%20(1).pdf
7. Judith Butler: The Force of Non-Violence, Verso, NY/London 2020.
8. Luka Ajduković: Djelovanje, utjecaj i nasljeđe mirotnog aktivizma u Hrvatskoj od Svaruna do REKOM-a /Diplomski rad 2020. / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:114:717600> Rights /

9. Ljiljana Gehrecke: Unapređenje samozaštite zdravlja, 2000. – elaborat; / Vukovar 1991.-2001., bilten, arhiva Europski dom Vukovar, 2001.
10. Ljiljana Gehrecke, Program rada Europskog doma u Vukovaru, 2001., arhiva EDVU
11. Ljiljana Gehrecke, Predgovor knjizi „Dokle se stiglo s mirnom reintegracijom hrvatskog podunavlja“ (str. 5 – 12); Friedrich Ebert Stiftung Zagreb i Europski dom Vukovar, 2013.
12. Ljiljana Gehrecke, Prevladavanje sukoba u knjizi „Dokle se stiglo s mirnom reintegracijom hrvatskog podunavlja (str. 39 – 42); Friedrich Ebert Stiftung, Zagreb i Europski dom Vukovar, 2013.
13. Ljiljana Gehrecke: Ekosana - Priručnik za rad sa civilnim žrtvama rata; putokaz za izlazak iz patnje“, Europski dom Vukovar, 2015. , arhiva EDVU, neobjavljeno.
14. Milan Ivanović: Hrvatska nagrada za mir, Alberta, Osijek, 2019.
15. Šura Dumanić: Mogućnost mira-vukovarski poučak, Shura Publikacije, Opatija 2020.
16. Zbornik „Dokle se stiglo s mirnom reintegracijom hrvatskog Podunavlja“, Zaklada Fridrich Ebert i Europski dom Vukovar, Zagreb-Vukovar, 2013.
17. Zbornik „Mirna reintegracija hrvatskog Podunavlja-zaboravljeni mirovni projekt?“, Zaklada Fridrich Ebert i Europski dom Vukovar, Zagreb-Vukovar, 2016.

PREGLED INTERNETSKIH IZVORA

www.edvu.org

www.centar-za-mir.hr

<http://www.panon.eu/tekst/hr/43/Geh%20mem.pdf>

https://www.swp.de/politik/inland/ljiljana-gehrecke_-der-engel-von-vukovar-19900377.html

www.siont.net

<http://www.enciklopedija.hr/>

<http://krunoslav-sukic.centar-za-mir.hr/nagrada-2011/nagrada-2011/>

<http://www.siont.net>

<https://www.youtube.com/watch?v=T9dCRrWOHjY>

<https://www.youtube.com/watch?v=0gxOU-5HwAI>

<https://www.bib.irb.hr/>

www.dolina-blagoslova.com

krunoslav-sukic.centar-za-mir.hr › 2011_Materijali

<https://blogs.lse.ac.uk/europpblog/2020/04/19/book-review-the-force-of-non-violence-by-judith-butler/>

<https://edvu.hr/tag/vukovarska-konferencija/>

<https://bedrudingusic.wordpress.com/2013/12/10/ljiljana-gehrecke-ph-d-pocasna-predsjednica-europskogdoma-vukovar-edvu-vjerujemo-ne-samo-u-mogucnost-suzivota-vec-i-u-mogucnost-istinskog-zajednistva-uvukovaru/>

<https://library.fes.de/pdf-files/bueros/kroatien/11671.pdf>

<http://www.jutarnji.hr/-ne-daju-nam-mira-jer-u-nasem-braku-vide-bratstvo-i-jedinstvo-/337392/>

<https://library.fes.de/pdf-files/bueros/kroatien/11671.pdf>

<http://www.edvu.org/spip/spip.php?article157>

<https://vcos.hr/vijesti/napustila-nas-je-ljiljana-gehrecke>

<http://www.hrv.hr/vijesti/aktualnosti/item/7975-posljednji-oprostaj-od-ljiljane-gehrecke>

<http://www.novilist.hr/Komentari/Kolumne/Pronadena-zemlja-Borisa-Pavelica/Gandhi-iz-Vukovara>